

УДК 347.2(477)

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4650279>

Н.О. ПАТАЧИЦ,

студент Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна, e-mail: patachyts@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5846-7621>

Н.Ю. ФІЛАТОВА-БІЛОУС,

асистент кафедри цивільного права № 1 Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент,
м. Харків, Україна; e-mail: filatovaukraine@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4243-3990>

ПЕРСПЕКТИВИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ КРИПТОВАЛЮТИ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ З УРАХУВАННЯМ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

N.O. PATACHYTS,

Student, Institute of Prosecutor Office and Criminal Justice, Yaroslav Mudryi National
Law University, Kharkiv, Ukraine; e-mail: patachyts@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5846-7621>

N.YU. FILATOVA-BILOUS,

Assistant, Chair of Civil Law # 1, Yaroslav Mudryi National Law University, Ph.D. in Law,
Associate Professor, Kharkiv, Ukraine; e-mail: filatovaukraine@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4243-3990>

PERSPECTIVES TO DETERMINE THE LEGAL REGIME OF CRYPTO CURRENCY IN UKRAINIAN CIVIL LEGISLATION CONSIDERING FOREIGN EXPERIENCE

АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS), КЛЮЧОВІ СЛОВА (KEY WORDS)

Постановка проблеми. Криптовалюти набувають дедалі більшої популярності в усьому світі і фактично використовуються і як засіб оплати певних товарів (робіт, послуг тощо), і як об'єкт інвестування. Проте в жодній юрисдикції на сьогодні не розроблено детального та послідовного регулювання відносин щодо використання й обігу криптовалют. Невизначеною залишається і правова природа криптовалют як об'єктів цивільних прав, що є особливо актуальним для України, оскільки у вітчизняному законодавстві існує лише "точкове" регулювання цих питань у контексті протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. **Метою** дослідження є визначення правової природи криптовалют як об'єктів цивільного права та з'ясування підходів до їх правового регулювання у законодавстві України. Для цього використано **методи:** компаративний – з метою порівняння підходів до визначення правового режиму криптовалют в зарубіжних країнах і в Україні; формально-логічний – для аналізу положень нормативно-правових актів зарубіжних країн і України у сфері регулювання обігу криптовалют; герменевтичний – для з'ясування сутності правових підходів до регулювання обігу криптовалют. **Результати.** На базі компаративного аналізу законодавства і судової практики зарубіжних країн (США, країн ЄС, Японії, Китаю, пострадянських країн) запропоновано підходи до визначення поняття криптовалюти та до розуміння її правової природи як об'єкта цивільних прав. Підтримано підхід, згідно з яким криптовалюта розглядається як різновид токенів, а останні – визначаються через поняття "віртуального активу". Запропоновано використовувати підходи, започатковані Органом нагляду за фінансовими ринками Швейцарії (FINMA), згідно з якими всі токени класифікуються залежно від їх економічного призначення. При цьому визнана неприйнятною класифікація токенів, запропонована у проекті Закону України "Про віртуальні активи", а також пропрієтарна модель прав на віртуальні активи, відображена в цьому законопроекті. **Висновки.** Надано визначення поняттям "криптовалюта" і "токен", запропоновано шляхи удосконалення проекту Закону України "Про віртуальні активи".

Ключові слова: криптовалюта; токен; віртуальний актив; блокчейн

Problem statement. Cryptocurrency is gaining popularity all over the world and is often used both as payment for some goods (works, services, etc.) and as an investment means. However, the relationships concerning cryptocurrencies have not been comprehensively regulated in any jurisdiction yet. The legal nature of cryptocurrencies as objects of civil rights is still vague and uncertain, which is particularly topical for Ukraine since in its legislation there is only a "sketchy" regulation of these issues in light of prevention of money laundering. The **purpose** of this article is to determine the legal nature of cryptocurrency as an object of civil rights and to develop approaches to the regulation of relationships concerning cryptocurrency in Ukrainian legislation. For these purposes, the following **methods** are used: comparative – to compare approaches to determine the legal nature of cryptocurrency in foreign countries and Ukraine; formal-legal method – to analyze the provisions of legal acts adopted in foreign countries and Ukraine concerning cryptocurrencies; hermeneutic – to find out approaches to regulate relationships concerning cryptocurrencies. **Results.** Based on the comparative analysis of the legislation and legal practice in foreign jurisdictions (USA, EU, Japan, China, post-soviet countries) the main approaches to determine cryptocurrency and its legal nature have been elaborated. The approach to consider a cryptocurrency as a type of token and to define the latter as a virtual asset has been supported. The authors support the approaches developed by the Swiss Financial Market Supervisory Authority (FINMA) who classifies all the tokens due to their economic designation. However, the authors consider the classification of tokens, as well as a proprietary model of rights to them, developed in the Ukrainian Bill on Virtual Assets inappropriate. **Conclusions.** The definition of cryptocurrency and token is developed and the ways to improve the provisions of the Ukrainian Bill on Virtual Assets are outlined.

Key words: *cryptocurrency; token; virtual assets; blockchain*

Постановка проблеми

У сучасному світі всеохоплюючого процесу глобалізації та швидкого розвитку технологічного прогресу перед людством виникають нові можливості для вдосконалення та покращення існуючої фінансової системи. Оскільки вона не в повному обсязі задовольняє ті нові потреби ринкової економіки, які виникають у зв'язку з впровадженням нових інформаційно-комунікаційних технологій у більшості сфер людської діяльності, в першу чергу, мова йде про розвиток та поширення електронної комерції. Рушійною силою для появи та розвитку децентралізованих інноваційних фінансових систем слугує також зростаюча недовіра суспільства до діючих фінансових установ та централізованих емітентів грошових коштів в особі органів державної влади та банків. Така недовіра викликана нестабільністю світової економіки, постійно зростаючою інфляцією та бажанням здійснити перерозподіл існуючих фінансових ресурсів світу. Все це й зумовило появу та поширення криптовалюти в світі.

Щодо визначення правової природи криптовалют, то, наприклад, У.В. Чохан (Chohan, 2017) та О. Джексон (Jackson, 2018) аналізують нормативно-праве регулювання правовідносин, що виникають з приводу обігу криптовалют, у різних країнах світу [1, 2]. М.Б. Абрамович (Abramowicz, 2015) проводить ретельний аналіз правової природи криптовалют на прикладі Bitcoin та ретроспективний аналіз нормативно-правового регулювання криптовалют США, досліджуючи найрізноманітніші підходи до розуміння поняття криптовалюти [3]. Р.А. Майданик порівнює крип-

товалюти з безготівковими коштами та електронними грошима. Основна відмінність між ними, на думку вченого, полягає у знаходженні криптовалюти у безпосередньому володінні особи і не пов'язаності з діями третіх осіб (банків). Тому, на відміну від безготівкових коштів і електронних грошей, права на криптовалюти – це не права вимоги до банку або іншої особи, а безпосередньо права на криптовалюти [4]. О.В. Зінченко проводить аналіз існуючої наразі в Україні нормативно-правової основи для регулювання правовідносин, пов'язаних з обігом криптовалют, наголошуючи на важливості прийняття відповідного спеціального закону для регулювання подібних правовідносин [5]. Р.М. Янковський аналізує ключові питання правового регулювання криптовалют в російському законодавстві та надає власну оцінку місця криптовалют у цивільному праві Росії [6]. А.Т. Хидзев виокремлює наявні у криптовалюти ключові ознаки та намагається на їх основі сформулювати власне загальне визначення поняття "криптовалюта" [7].

Попри розглянуте, дотепер так і не було вироблено єдиного підходу до визначення правової природи криптовалют. Як наслідок, відсутній єдиний підхід до розуміння цих об'єктів і в законодавстві, і судовій практиці. Фактично визначення правового режиму криптовалют сьогодні здійснюється лише для окремих регулятивних цілей – банківських операцій, операцій з токенами на блокчейні тощо. Прикладом може послугувати Директива 2018/843 Європейського парламенту і Ради від 30.05.2018 року, що вне-

сла зміни до Директиви 2015/849 щодо запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму [8]. У цій Директиві надається визначення таким поняттям, як "віртуальна валюта", "гаманець для зберігання" тощо, однак усі ці визначення мають інструментальний характер і стосуються лише сфери запобігання відмиванню грошей, яка регулюється Директивою. Таким чином, універсального визначення правового режиму криптовалют, зокрема, визначення їх режиму як об'єктів саме цивільного права, фактично немає.

Не є винятком у цьому контексті й Україна. Ані на законодавчому рівні, ані в судовій практиці, дотепер не існує єдиного підходу до розуміння правової природи криптовалют у системі об'єктів цивільних прав. Так само, як і в Європейському Союзі, певні визначення цього поняття містяться в законодавстві щодо запобігання відмиванню грошей (зокрема, в Законі України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" [9]). Однак певного універсального підходу до визначення правового режиму криптовалют у чинному законодавстві наразі немає.

Тому метою статті є визначення правової природи криптовалют як об'єктів цивільного права та з'ясування підходів до їх правового регулювання у законодавстві України. Її новизна полягає в авторському визначенні поняття "криптовалюта" як об'єкта цивільного права та сформульованих підходах до визначення правового режиму криптовалют в Україні. Також авторами здійснено аналіз законодавства зарубіжних країн у сфері регулювання обігу криптовалют, зокрема, проаналізовано проекти актів вторинного законодавства ЄС і втілені в них найсучасніші тенденції регулювання цих відносин. Завданнями статті є: з'ясування технічних особливостей криптовалют та технологій їх зберігання та переказу; дослідження історії появи криптовалют у світі; з'ясування підходів до регулювання відносин у сфері обігу криптовалют у зарубіжних країнах; визначення підходів до регулювання відносин у сфері обігу криптовалют у вітчизняному законодавстві.

Техніко-економічні засади та історія появи криптовалют

Криптовалюти як окремий механізм здійснення фінансових операцій і об'єкт інвестування з'явилися у світі не так давно. Першою, найви-

домішою та найуспішнішою криптовалютою став "Bitcoin", який був розроблений людиною або групою осіб, що ховаються під псевдонімом "Сатоші Накамото" (Satoshi Nakamoto), та офіційно реалізований як проект у 2009 році. У статті під назвою "Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System", яка була опублікована для ознайомлення з цією системою, зазначалося, що "Bitcoin" є повністю децентралізованою системою електронних грошей, яка створена з метою здійснення грошових переказів без використання посередників у вигляді фінансових установ (банків), які беруть комісію за послуги переведення коштів [10]. Прибравши посередника у вигляді банків при здійсненні електронних переказів, зменшується вартість товарів і послуг, які придбаваються через мережу Інтернет, та знижується мінімально допустима сума електронних переказів.

Зазначені переваги Bitcoin, та те що він був першою криптовалютою, зробили його неймовірно популярним, тому він доволі швидко почав розповсюджуватися в усьому світі. Після Bitcoin з'явилося дуже багато інших криптовалют, які мають загальну назву "альткоіни" (станом на 24.05.2021 року загальна кількість усіх криптовалют, які торгуються на біржах світу, становить 10013) [11]. Деякі із зазначених альткоінів мають кращу порівняно з Bitcoin системою програмного забезпечення та відрізняються від нього за цільовим та функціональним призначенням. Але всіх їх об'єднує те, що вони створені на базі технології блокчейн та використовують криптографічний метод шифрування інформації.

Середовищем існування криптовалют є блокчейн, який у найбільш спрощеному розумінні являє собою щось на кшталт незмінюваної "бухгалтерської книги", яка спрощує процес запису транзакцій. Якщо ж надавати точне визначення цьому поняттю з відбиттям усіх його головних ознак, як зазначають Ж. Бекон, Й.Д. Міхельс, К. Міллард і Д. Сінгх (Bacon, Michels, Millard and Singh, 2018), то блокчейн являє собою розподільну децентралізовану інформаційну систему, що використовує криптографічний метод підтвердження здійснення кожної транзакції та надає можливість для запису та відстеження руху всіх транзакцій [12, с.8]. Так, інформація про час і послідовність здійснення кожної транзакції записується у блоки, які потім реєструються у ланцюжку блоків за заданими в системі правилами. Кожен блок містить хеш (цифровий відбиток пальця або унікальний ідентифікатор) останніх дійсних транзакцій з відмітками часу, а також

хеш попереднього блоку. Попередній хеш блоку пов'язує блоки разом і запобігає зміні будь-якого блоку або вставку блоку між двома існуючими блоками [13, с.220]. Таким чином, кожний наступний блок підсилює перевірку попереднього блоку і, отже, всього ланцюжка блоків. Цей метод робить блокчейн захищеним від несанкціонованого доступу, використовуючи ключовий атрибут незмінності.

Успішне здійснення транзакцій з криптовалютами на блокчейні відбувається завдяки постійному здійсненню складних обчислювальних операцій, які називають "майнінгом" (від англ. "mine" – добувати). Майнінг – це діяльність зі створення нових структурних елементів в системі блокчейн (блоків), яка працює на базі Proof of Work [12, с.10]. За допомогою майнінгу реалізуються два важливі завдання: по-перше, забезпечується ефективне здійснення транзакцій з криптовалютами, а, по-друге, учасники криптовалютних операцій отримують змогу "добути" для себе певну кількість одиниць криптовалюти.

Наступне ключове поняття для розуміння природи криптовалюти – це "токен". Токен – це одиниця обліку, що посвідчує баланс у цифровому активі, записана в системі блокчейн. Фактично всі криптовалюти є токенами, оскільки токен виступає родовим поняттям, яке об'єднує різноманітні цифрові активи, створювані на блокчейні. Токен може також посвідчувати наявність у його володільця прав на різноманітні об'єкти (наприклад, на фізичні активи компанії або потоки доходів у вигляді процентів чи дивідендів). Крім того, на думку С. Коні, Д. Гофмана, Дж. Скларов і Д. Вішнік (Cohney, Hoffman, Sklaroff and Wishnick, 2019), токени можуть надавати цифровий доступ до додатків чи сервісів [14, с.593]. Не так давно, як зазначає А. Леннарт (Lennart, 2021), з'явився ще один вид токенів – невзаємозамінні токени Non Fungible Token (NFT), які посвідчують права їх власників на будь-які унікальні об'єкти фізичного світу виражені у цифровій формі (твори мистецтва, нерухомість, унікальні предмети в комп'ютерних програмах та інше) [15].

Токени також часто використовуються в якості об'єкта інвестицій, так само як цінні папери. Для забезпечення організованого інвестування на базі блокчейну проводяться так зване ICO – первинне розміщення токенів (Initial Coin Offering), яке являє собою цифровий аналог здійснюваного компаніями первинного розміщення акцій (Initial Public Offering, скорочено – IPO) [14, с.595]. Так, ICO часто проводять для

того, щоб залучити інвестиції на розвиток певного блокчейн-проекту, шляхом продажу інвесторам токенів [16, с.1–2]. Наприклад, саме за допомогою ICO було накопичено кошти для створення месенджера Telegram і його впровадження на ринку.

Таким чином, криптовалюти як продукти технології блокчейн відкривають можливості не тільки для проведення різноманітних фінансових операцій, а й для реалізації інвестиційних проєктів і здійснення так званого "краудфандингу" – спільного накопичення коштів для певних цілей.

Визначення правового режиму криптовалют у зарубіжних країнах

Незважаючи на те, що перші криптовалюти виникли відносно нещодавно, вони вже встигли отримати законодавче регулювання у багатьох країнах світу. Означений аналіз варто почати з США, оскільки саме в цій країні вперше з'явилось нормативно-правове регулювання криптовалют. Враховуючи особливості правової системи США, регулювання відносин щодо обігу криптовалют та визначення їх правового статусу в цій країні є доволі складним. Це обумовлено тим, що окрім законодавства окремих штатів існують також федеральні нормативно-правові акти. Також необхідно враховувати значення судового прецедента в правовій системі США, оскільки суди США почали стикатися з суспільними відносинами, пов'язаними з обігом криптовалют у своїх справах, ще до того, як такі відносини отримали нормативно-правове регулювання на федеральному рівні або на рівні штатів. Тому саме суди США першими почали надавати певне правове визначення криптовалютам.

Так у 2013 році Окружним судом Східного округу Техасу було прийнято рішення (меморандум-висновок), яким по суті Bitcoin визнався валютою. Зокрема, зазначалося наступне: "...зрозуміло, що Bitcoin можна використовувати як гроші. Його можуть використовувати як для покупки товарів або послуг, так і для оплати індивідуальних витрат на проживання. Єдине обмеження Bitcoin полягає в тому, що він обмежений тими місцями, які приймають його як валюту. Однак його також можна обміняти на звичайні валюти, такі як долари США, євро, ієни та юані. Отже, Bitcoin – це валюта або форма грошей..." [17].

Водночас Окружний суд Майамі в одному зі своїх рішень сформулював діаметрально протилежну позицію, за якою Bitcoin не є валютою. Вказаний висновок був покладений в основу

зняття обвинувачення у справі про відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом [18].

Існує й третій підхід, згідно з яким криптовалюта розглядається як цінний папір. Так, деякі криптовалюти (зокрема, ті, що використовуються в якості об'єкта інвестицій і пропонуються на ICO) підпадають під правове регулювання, яке передбачене для цінних паперів, і в такому випадку на такі цифрові активи поширюється дія Федерального Закону США "Про обіг цінних паперів" (Securities Exchange Act) 1934 року. Питання про віднесення тієї або іншої криптовалюти до цінних паперів відбувається на основі теста Хоуї (Howey Test), сформульованого у рішенні Верховного Суду США в справі SEC проти W.J. Howey Co 1946 року. Тест Хоуї включає в себе такі критерії: 1) вкладання грошових коштів; 2) кошти мають бути інвестовані в загальне підприємство; 3) після цього інвестор має очікувати розумний розмір прибутку, пов'язаний з діяльністю інших осіб [19]. Втім, доволі дискусійним та неоднозначним є питання, наскільки правильно використовувати цей тест, який був розроблений у першій половині минулого століття, для визначення правового режиму криптовалюти – продукту XXI століття. Так, відомі випадки зміни правового режиму деяких криптовалют, коли спочатку вони мали режим цінних паперів, але згодом втрачали певні ознаки, передбаченні тестом Хоуї, і припиняли бути цінним папером в розумінні законодавства і прецедентної практики США. Втім, цих особливостей криптовалют тест Хоуї не враховує.

Вказані рішення демонструють неоднаковість розуміння криптовалюти (навіть однієї й тієї ж) судами США. Це, в свою чергу, значною мірою ускладнює вироблення в США єдиної федеральної концепції правового режиму криптовалют та правового регулювання ринку криптовалют.

На федеральному рівні правове визначення поняття криптовалюти залежить від того, хто регулює ті суспільні відносини, в яких криптовалюта виступає об'єктом права. Так, Казначейство США класифікувало Bitcoin як конвертовану децентралізовану віртуальну валюту (2013), Товарно Ф'ючерсна Торгова комісія – як товар (2015 р.), а Служба внутрішніх податків США обкладає криптовалюту податком як майнову операцію, з якої повинні сплачуватися податки [7].

Що ж до законодавства штатів у сфері обігу криптовалют, то здебільшого воно спрямоване не на визначення правової природи та правового режиму цих об'єктів, а на умовах їх обігу й на обмеженнях діяльності суб'єктів цього ринку.

Так, у певних штатах встановлено загальнодозвільне правове регулювання цих питань. Наприклад, штат Каліфорнія першим з усіх штатів на законодавчому рівні дозволив використовувати криптовалюти. Закон, що дозволяє будь-яким корпораціям, асоціаціям чи приватним особам у Каліфорнії брати участь в обороті грошей, відмінних від законних платіжних засобів США, вступив у силу ще в на початку 2015 року [20].

Однак у більшості штатів встановлені обмеження діяльності, пов'язаної з обігом криптовалюти. Так, як зазначає, К. Вербах (Werbach, 2018), у штаті Нью-Йорк Департамент фінансових послуг штату у 2015 році запровадив BitLicense – ліцензію на ведення криптовалютного бізнесу. Ліцензію критикували багато великих криптокомпаній, які згодом покинули цей штат [21, с.543]. У штаті Вашингтон цифрова валюта є об'єктом грошових переказів в розумінні Закону "Про уніфікацію фінансових послуг". Це означає, що компанії можуть здійснювати криптовалютні перекази резиденту Вашингтона лише після отримання Вашингтонської ліцензії оператора з переказу грошових коштів. Ця вимога стосується як криптовалютних бірж, так і бірж, що здійснюють обмін тільки цифрових активів. Підпадають під це регулювання і компанії, які надають криптовалютні гарантії користувачам і виконують операції з обміну або переказу цифрових валют між ними. Компанії, які надають криптовалютні гарантії, повинні провести аудит безпеки комп'ютерної системи для того, щоб отримати відповідну ліцензію. Особи, які здійснюють транзакції в криптовалюті безпосередньо іншим особам, ліцензію отримувати не повинні [22].

Надалі доцільно приділити увагу законодавчому регулюванню цього питання в країнах Азії, а саме в Китаї та Японії. Оскільки економіки цих країн входять до трійки найбільших у світі, подальший розвиток та поширення криптовалют багато в чому залежить саме від правового регулювання там криптовалют.

Що стосується Японії, то відповідно до змін, які були внесені в Закон про платіжні послуги з 01.04.2017 року, криптовалюта в цій країні була визнана законним платіжним засобом. Зокрема, на думку С. Умеда (Umeda, 2018), криптовалюта визначається як майно, що має певну вартість (цінний актив), яке можна використовувати в якості оплати за покупку або оренду товарів, плати за надану послугу невизначеному колу осіб, яка може бути куплена або продана будь-якою особою і передана через систему елект-

ронної обробки даних, або ж майно, яке може бути взаємно обміняне на зазначену вище вартість з будь-якою особою і може бути передане через систему електронної обробки даних [23]. При цьому поняття "криптовалюта" відмежується від поняття електронних грошей: криптовалюта визнається не грошовими коштами, а оборотоздатною цінністю, яка може бути використана в якості платіжного засобу, а також набуватися як товар без застосування місцевого аналога ПДВ. Водночас, як зазначають Б. Кастерс і Л. Оверуотер (Custers and Overwater, 2019), у Японії встановлено доволі суворе регулювання в сфері обміну криптовалютами. Компанії, які бажають провадити таку підприємницьку діяльність на території Японії, повинні відповідати цілому ряду критеріїв. Такі компанії підпадають під постійний та ретельний контроль з боку Агентства фінансових послуг (Financial Services Agency) [24, с. 10].

Що стосується Китаю, то ця країна є світовим лідером з майнінгу. Наразі, як за М.П. Понсфорд (Ponsford, 2015), 65 % усієї хешрейт (Hash Rate) потужності мережі Bitcoin контролюється китайськими суспільними пулами [25, с.31], інакше кажучи саме в Китаї "добувається" лівова частина всіх нових Bitcoin. А це означає, що Китай є світовим експортером біткоіну, тому саме від нього залежить функціонування криптовалюти та її подальший розвиток і просування. Проте, як такого нормативно-правового регулювання ринку криптовалюти в Китаї немає. Більше того, уряд Китаю прийняв низку регулюючих заходів для припинення діяльності, пов'язаної з криптовалютою, з метою захисту інвесторів та запобігання фінансових ризиків. У вересні 2017 року сім регулюючих органів центрального уряду Китаю – Народний банк Китаю (НБК), Управління кіберпростору Китаю (CAC), Міністерство промисловості та інформаційних технологій (MIIT), Державне управління промисловості та торгівлі (SAIC), Комісія з регулювання банківської діяльності Китаю (CBRC), Комісія з регулювання цінних паперів Китаю (CSRC) і Комісія з регулювання страхування Китаю (CIRC) спільно випустили Оголошення про запобігання фінансовим ризикам для інвесторів, пов'язаним з первинним розміщенням монет (Правила ICO) [26]. Ці Правила накладають обмеження на основні платформи для торгівлі криптовалютами, і згідно з ними, платформам заборонено конвертувати законний платіжний засіб в криптовалюту і навпаки. Їм також заборонено купувати або продавати криптовалюти, встановлювати ціни

на криптовалюти або надавати інші пов'язані агентські послуги. По суті, ці положення повністю забороняють обіг криптовалют у Китаї, роблячи цю діяльність незаконною. Це, в свою чергу, значною мірою обмежує можливості для розвитку китайського крипторинку, який має значний вплив на всю світову криптоіндустрію.

Важливим є також аналіз правового регулювання обігу криптовалют у Європейському Союзі та його окремих країнах.

Перші спроби надати визначення цим об'єктам були здійснені інституційними фінансовими установами Європи. Так, Європейський центральний банк класифікував криптовалюти як підмножину віртуальних валют. У звіті про схеми віртуальних валют за 2012 рік він визначив криптовалюти як форму нерегульованих цифрових грошей, які зазвичай випускаються і контролюються розробниками та використовуються і приймаються учасниками конкретного віртуального співтовариства [27]. Далі пояснюється, що можна виділити три типи віртуальних валют у залежності від взаємодії з традиційними валютами і реальною економікою. До першого типу віртуальних валют відносяться ті, які можна використовувати тільки в закритій віртуальній системі, зазвичай в онлайн-іграх. До другого типу відносяться віртуальні валюти, які в односторонньому порядку пов'язані з реальною економікою: існує коефіцієнт конвертації, щоб купити валюту за традиційні гроші, і куплена валюта згодом може використовуватися для покупки віртуальних товарів і послуг (а також, у виняткових випадках, для покупки реальних товарів і послуг) (наприклад, Facebook Credits) [27]. А третій тип віртуальних валют має двосторонній зв'язок із реальною економікою: є курси конвертації як для покупки віртуальної валюти, так і для продажу такої валюти, а куплена валюта може використовуватися для покупки як віртуальних, так і реальних товарів і послуг [27]. Bitcoin є криптовалютою останнього типу: його можна придбати та продати за традиційні фіатні гроші, а також його можна використовувати для купівлі як цифрових, так і реальних товарів і послуг.

Європейська служба банківського нагляду ("EBA") так само запропонувала замість терміну "криптовалюта" використовувати термін "віртуальні валюти", який визначається як цифровий вираз вартості, що не випускаються центральним банком або державним органом і не обов'язково прив'язаний до фіатної валюти, але використовується фізичними або юридичними особами в якості засобу обміну і можуть пере-

даватися, зберігатися або продаватися в електронному вигляді [28, с.5]. Європейська організація з цінних паперів і ринків ("ESMA") нещодавно також згадала криптовалюту як віртуальну валюту в загальноєвропейському попередженні, випущеному в співробітництві з Європейським управлінням зі страхування та професійних пенсій "EIOPA" та "EBA". Згідно з визначенням EBA, віртуальні валюти – це цифрові вирази вартості, які не є випущеними або гарантованими центральним банком або державним органом і не мають юридичного статусу валюти або грошей [29].

Підхід, згідно з яким криптовалюта визначається в якості віртуальної валюти, знайшов своє продовження і в нещодавній Директиві 2018/843 Європейського парламенту і Ради від 30.05.2018 року, що внесла зміни до Директиви 2015/849 щодо запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму. У статті 1 цієї Директиви віртуальна валюта визначається як цифрове вираження вартості, яке не випускається і не гарантується центральним банком або публічним органом влади, не обов'язково є поєднаним із правомірно встановленою валютою і не має юридичного статусу валюти чи грошей, але приймається фізичними чи юридичними особами в якості засобу обміну і може бути передана, збережена і продана в електронному вигляді [8]. При цьому Директива зобов'язує країни-члени ЄС забезпечити, щоб особи, які надають послуги з обміну віртуальної валюти на фіатну і навпаки (криптовалютні біржі), а також надавачі послуг зі створення криптогаманців, були зареєстровані і мали відповідну ліцензію [8].

В контексті аналізу правового регулювання обігу криптовалют і токенів у ЄС не можна оминути увагою Проект Регламенту ринків криптоактивів, який був опублікований Європейською Комісією у вересні 2020 року [30]. Цей законопроект має на меті запровадити послідовне і комплексне регулювання випуску (емісії) різних видів токенів (у тому числі – і криптовалют) та надання різноманітних послуг, що стосуються таких токенів, на загальноєвропейському рівні. У цьому проекті токени, що випускаються на блокчейні, іменуються криптоактивами і визначаються як цифрові виразники вартості або прав, які можуть бути передані і збережені в електронному вигляді за допомогою технології розподілених даних (блокчейну) або іншої подібної технології. При цьому проект регламенту

приділяє особливу увагу так званим "стейблкоїнам", тобто, токенам та криптовалюти, що прив'язані до фіатних грошей або товарів. Цей різновид криптоактивів фактично є гібридом між класичними валютами і криптовалютами та з'явився у світі нещодавно, але уже зараз набуває популярності й активно розвивається.

Згідно з Проектом регламенту, емітентом будь-яких криптоактивів може бути лише юридична особа, яка перед тим, як почати пропонувати криптоактиви резидентам ЄС, повинна розробити своєрідний "проспект емісії" (white paper), що детально описує умови придбання та обігу криптоактиву, опублікувати такий проспект і надати його компетентним органам. Крім цього, проект регламенту приділяє окрему увагу вимогам до надавачів послуг щодо криптоактивів (зокрема, послуг обміну криптоактивів на фіатні гроші і навпаки, послуг зберігання криптоактивів у гаманцях, послуг щодо організації трейдингових платформ тощо). Ці суб'єкти повинні отримувати попередню авторизацію від компетентних органів держав-членів ЄС і бути зареєстровані у певній державі-члені ЄС [30].

Неабияку цікавість має також законодавче регулювання ринку криптовалют на внутрішньодержавному рівні окремих країн-членів Європейського Союзу. Першою країною, яка приділила окрему увагу проблематиці криптовалют у Європі, була Німеччина. Так, ще у 2011 році Федеральне управління фінансового нагляду (BaFin) зробило заяву, в якій зазначалося, що Bitcoin не є електронними грошима, оскільки він не прив'язаний до жодної з традиційних валют, і визначило його як товар. При цьому регулювання в банківській та фінансовій діяльності операцій з біткоїнами здійснюється лише у випадку, коли самі біткоїни стають "об'єктом торгівлі", або якщо "структура транзакції" підтверджує таку форму проведення операцій. А вже в грудні 2013 Федеральне управління фінансового нагляду почало розглядати Bitcoin як одиницю розрахунку (Rechnungseinheiten), підвид фінансових інструментів, передбачений Законом про банківську діяльність, що являє собою форму "приватних грошей", які можуть обкладатися податком як капітал. Одиницю платежу можна порівняти з іноземною валютою з тією відмінністю, що вона не є законним платіжним засобом [31, с.8]. Таким чином, у Німеччині було визначено, що криптовалюти не є законним платіжним засобом, не є іноземною або будь-якою іншою валютою та не належать до електронних грошей в тому розумінні, що викладено в Законі про на-

гляд за платіжними сервісами в Німеччині.

Цікавим також є досвід Швейцарії. Законодавчо закріпленого визначення поняття криптовалюти у Швейцарському праві немає, однак у своїй доповіді від 25.06.2014 року уряд Швейцарії запропонував наступне визначення криптовалюти (віртуальної валюти): віртуальна валюта – це цифровий вираз цінності, яким можна торгувати в Інтернеті, яка виступає в якості грошей, тобто може використовуватися як засіб платежу за реальні товари і послуги, однак не визнається в якості законного платіжного засобу. Віртуальні валюти існують тільки у формі цифрового коду та, таким чином, не мають еквівалента, вираженого у фізичній формі, наприклад, у формі монет або банкнот [32]. З огляду на їх оборотоздатність, віртуальні валюти необхідно класифікувати як актив, майно [33, с.2]. Примітно, що Швейцарський кантон Цуг для компаній, які займаються створенням та поширенням різноманітних криптопроектів на базі технології блокчейн, виконує ту ж роль, що і штат Каліфорнія для високотехнологічних компаній, та являється свого роду "крипто-долиною" [33, с.2]. У цьому кантоні місцева влада різноманітними способами сприяє поширенню криптовалют не тільки у власному регіоні, а й по всьому світу. В ньому навіть була створена неприбуткова організація Crypto Valley Association, яка займається підтримкою та просуванням нових та вже існуючих компаній у сфері криптографічних технологій з метою розвитку у світі екосистеми блокчейнів [34].

Особливу цікавість являє собою підхід до розуміння криптовалюти і токенів, запропонований Органом нагляду за фінансовими ринками Швейцарії (FINMA). У своїх Вказівках 2018 року FINMA пропонує низку критеріїв оцінювання токенів і криптовалют за їх економічними функціями та призначенням. Ключовими факторами при оцінці є основна задача токенів та те, чи являються вони вже проданими або переданими. FINMA ділить токени на три типи. Перші – це платіжні токени (payment tokens), вони є синонімом криптовалют і не мають додаткових функцій або посилань на інші проекти розробки. У деяких випадках токени можуть розвинути тільки необхідну функціональність і стати прийнятими в якості платіжного засобу протягом певного періоду часу. Наступні, жетони службових програм (utility tokens) – це токени, які призначені для надання цифрового доступу до додатка або сервісу. І останні – це токени активів (asset tokens), які являють собою такі активи, як участь у реальних фізичних базових активах,

компаніях або потоках доходів, або надають право на дивіденди або виплати відсотків. За своєю економічною функцією токени аналогічні акціям, облігаціям або деривативам [35].

Загалом із аналізу нормативну-правової бази та перспектив майбутнього Швейцарського законодавчого регулювання криптовалют, можна зробити висновок, що воно є найбільш прогресивним і сприятливим для розвитку ринку криптовалют. Визначення, запропоноване урядом цієї країни стосовно віртуальних валют, доволі чітко відображає природу та ключові ознаки криптовалюти. Тому вбачається, що правовий підхід саме Швейцарії може бути використаний при розробці законодавчого регулювання криптовалют в Україні.

Слід зазначити, що Республіка Білорусь першою з-поміж усіх країн пострадянського простору запропонувала доволі послідовне регулювання обігу криптовалют і токенів, нормативну основу якого складає Декрет Президента Білорусії "Про розвиток цифрової економіки" від 21.12.2017 року № 8 [36]. Декрет регламентує правовий режим певних видів економічної діяльності заснованих на базі технологій блокчейн, у його додатку № 1 міститься визначення криптовалюти як біткоїн, інший цифровий знак (токен), який використовується в міжнародному обороті як універсальний засіб обміну, де токен (цифровий знак) – це запис у реєстрі блоків транзакцій (блокчейні), іншій розподіленій інформаційній системі, яка посвідчує наявність у володільця цифрового знаку (токена) прав на об'єкти цивільних прав і (або) є криптовалютою [36]. Звідси випливає, що криптовалюта є різновидом токена, тобто є записом у системі блокчейн, який характеризується особливою функціональною спрямованістю – використання її в якості універсального засобу обміну, однак без можливості виконання функцій засобу платежу. За функціональною ознакою криптовалюта використовується в якості універсального засобу обміну, а за ознакою поширеності – використовується в міжнародному обороті [37, с.11].

Примітно, що відповідно до положень Декрету на правовідносини, пов'язані з обігом криптовалют як одного з різновидів токенів, у Білорусії розповсюджується правовий режим речових прав. А використання криптовалют на території Білорусії є доволі обмеженим: не допускається їх використання як засобу платежу за товари, роботи, послуги. На це, зокрема, вказують положення абз.6 п.2.3 Декрету, згідно з якими оператори криптоплатформ не можуть здійснювати

або організувати операції з обміну токенів на об'єкти цивільних прав інші, ніж білоруські рублі, іноземні валюти, електронні гроші та токени [36].

Не дивлячись на прогресивність Білоруського законодавства в сфері цифрових активів, воно ще потребує удосконалення та доопрацювання, проте створює непогані перспективи для розвитку та поширення правовідносин пов'язаних з блокчейн технологіями.

Правовий режим криптовалюти в Україні та перспективи законодавчого регулювання

Попри численну кількість спроб запровадити послідовне регулювання обігу криптовалют і токенів в Україні, наразі цілісного та послідовного законодавчого регулювання цього питання все ще не існує.

Перша спроба визначити поняття криптовалюти була здійснена Національним банком України (НБУ) у "Роз'ясненні щодо правомірності використання в Україні "віртуальної валюти/криптовалюти "Bitcoin" від 10.11.2014 року [38]. В ньому НБУ визначив Bitcoin як грошовий сурогат, який не має забезпечення реальною вартістю і не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу, оскільки це суперечить нормам українського законодавства.

Аналогічний підхід до визначення криптовалют використовується і в судовій практиці при розгляді тих нечисленних справ, які пов'язанні з оборотом криптовалют. Яскравим прикладом може слугувати рішення Дарницького районного суду м. Києва [39] та ухвала Київського апеляційного суду по цій же справі [40]. В зазначених судових рішеннях розглядалась справа, в якій позивач вимагав від відповідачки передати йому біткоіни в натурі на підставі укладеного між ними договору обміну товару на роботи, згідно з яким позивачем взято зобов'язання на власний ризик виконати роботу з розробки та створення програмного забезпечення відповідно до технічного завдання з передачею їх результатів відповідачці у визначений строк, а остання взяла на себе зобов'язання передати йому визначену договором кількість цифрової продукції Bitcoin. Позивач виконав свою частину зобов'язань за договором, проте відповідачкою зобов'язання щодо передачі біткоінів виконано не було. Суд першої інстанції у своєму рішенні зазначив, що умови договору включають елементи істотних умов договору підряду та договору міни (бартеру). Проте, суд не погодився з позицією позивача, що до цих правовідносин застосовується

положення про договір підряду, оскільки суб'єктний склад сторін не відповідає умовам вказаного виду договору. Відтак до спірних правовідносин застосовуються положення договору міни (бартеру). Далі суд зазначив, що за умовами договору сторони погодили його виконання на безгрошовій основі, тобто, предметом договору є лише роботи, товар (майно/річ). Також судом була згадана наведена вище позиція НБУ, що криптовалюта є грошовим сурогатом. Виходячи з цього, суди першої та апеляційної інстанції дійшли висновку, що Bitcoin не є річчю в розумінні ст.179 ЦК України та не має ознак матеріального світу. Також Bitcoin не є продукцією. При цьому суди відхилили посилаючись на позивача, що цифрова продукція Bitcoin – це майнові права, оскільки вони не ґрунтуються на нормах чинного законодавства. Так, відповідно до ст.3 Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні", майновими правами визнаються будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовими частинами права власності, а також інші специфічні права та права вимоги. Bitcoin не має ознак майнових прав. Суд, ураховуючи загальні положення про способи захисту порушеного права, не може зобов'язати відповідача передати позивачу речі, які не мають ознак матеріального світу. І на цій підставі суди відмовили позивачеві у задоволенні його позову.

Безумовно, подібна судова практика демонструє нагальну потребу у врегулюванні зазначених правовідносин на законодавчому рівні, а також у наданні сучасного правового визначення криптовалюти, яке би точніше відбивало її правову природу та зміст тих відносин, що виникають у процесі її ринкового обігу.

Законодавцем було здійснено декілька спроб щодо врегулювання питань, пов'язаних із обігом криптовалюти в Україні. Так, у 2017 році було розроблено Проекти Законів "Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні" [41] та "Про обіг криптовалюти в Україні" [42], які так і не були прийняті.

Окремі питання, пов'язані з обігом криптовалюти, були врегульовані в Законі України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" [9]. Закон втілює європейський підхід до регулювання цих питань у контексті боротьби з відмиванням грошей. Тому в ньому вживається поняття "віртуа-

льного активу", яке об'єднує як власне криптовалюту, так і інші цифрові активи (токени). Так, віртуальний актив у Законі визначається як цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати, і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей. При цьому постачальники послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів (особи, що здійснюють їх обмін, переказ, зберігання тощо), вважаються суб'єктами первинного фінансового моніторингу. Тому вони зобов'язані здійснювати належну перевірку проведення фінансової операції з віртуальними активами на суму, що дорівнює чи перевищує 30 тисяч гривень (ст.11 Закону), а також забезпечувати, щоб переказ віртуальних активів супроводжувався як мінімум номером рахунка/електронного гаманця або унікальним номером електронного платіжного засобу платника (ініціатора переказу)/наперед оплаченої картки багатоцільового використання та номером рахунка або унікальним номером електронного платіжного засобу отримувача/наперед оплаченої картки багатоцільового використання, а в разі відсутності рахунка/електронного гаманця – унікальним обліковим номером фінансової операції (ст.14 Закону).

Втім, указаний Закон не запроваджує комплексного регулювання відносин щодо обігу криптовалюти (віртуальної валюти). Фактично положення цього Закону мають на меті лише частково врегулювати ці відносини для цілей запобігання відмиванню грошей, набутих злочинним шляхом.

Цілісне ж регулювання обігу криптовалюти є предметом іншого законодавчого акту, який розглядається у Верховній Раді України. Це – проект Закону України "Про віртуальні активи" № 3637 [43], що пройшов перше читання.

Продовжуючи втілювати європейський підхід до регулювання відповідних відносин, базовим поняттям, що вживається у законопроекті, є поняття віртуального активу, системи і суб'єктів його обігу. Віртуальний актив визначається в законопроекті як сукупність даних в електронній формі, яка має вартість та існує в системі обігу віртуальних активів. У свою чергу, система обігу віртуальних активів визначається як програмний або програмно-апаратний комплекс обміну електронними даними, в якому забезпечується ідентифікація та обіг віртуальних активів (ст.1 законопроекту). З аналізу цих визначень стає зрозумілим, що жодне з них не є достатньо повним і самодостатнім визначенням, і при цьому очевидним є "ефект замкненого кола": вітуа-

льний актив визначається через поняття системи обігу віртуальних активів, і навпаки.

Надалі у законопроекті пропонується визначати віртуальні активи в якості нематеріальних благ і застерігається, що віртуальні активи не є засобом платежу (ч.7 ст.4 законопроекту). У зв'язку з цим Главу 15 Цивільного кодексу України пропонується доповнити статтею 200-1, в якій повинно міститися визначення віртуального активу, видів таких активів і системи їх обігу. При цьому попри визнання у законопроекті нематеріальної сутності віртуальних активів, у ньому водночас фактично закріплена *пропрієтарна (власницька) модель* прав на такі активи. Так, у ст.6 законопроекту прямо вказується, що в особи може виникнути право власності на віртуальний актив, яке включає в себе право володіти ключем віртуального активу і віртуальним активом як таким, право користуватись віртуальним активом та право розпоряджатися віртуальним активом на свій власний розсуд, якщо це не суперечить закону, зокрема, шляхом передачі права власності на віртуальний актив.

Втім, такий підхід не узгоджується з класичною доктриною права власності, згідно якої об'єктом такого права, в першу чергу, можуть бути матеріальні блага. Не вносить ясності такий підхід і в питання захисту прав особи на віртуальний актив. Так, якщо вважати, що віртуальний актив є об'єктом права власності, то суб'єкт права власності на віртуальний актив може застосовувати класичні в'їндікаційний та негаторний позови з метою захисту такого права. Однак, ураховуючи технічні особливості віртуальних активів, ці способи захисту навряд чи можуть бути застосовані в цьому контексті. Так, особі не може бути перешкоджено у праві користування віртуальним активом, на відміну від права користування, наприклад, землею, автомобілем, квартирою тощо. Тому не може існувати підстав для застосування негаторного позову. Що ж до в'їндікаційного позову, то він також не може бути застосований, оскільки його предметом може бути річ, визначена індивідуальними ознаками, а віртуальний актив таким не є.

Законопроект також пропонує класифікувати віртуальні активи на забезпечені і незабезпечені (ст.4 законопроекту). Так, незабезпечені віртуальні активи не посвідчують жодних майнових або немайнових прав, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав. Натомість забезпечені віртуальні активи посвідчують майнові або немайнові права, зокрема, права вимоги на інші об'єкти цивільних прав. При цьому розпоря-

дження забезпеченим віртуальним активом означає розпорядження майновим правом на об'єкт забезпечення віртуального активу.

Однак і цей підхід є доволі сумнівним.

По-перше, не зрозуміло, які саме види токенів слід відносити до забезпечених, а які – до незабезпечених. Очевидно, що до забезпечених відносяться так звані "стейблкоїни", що мають чітку прив'язку до фіатних грошей, а також інвестиційні токени і токени активів (asset tokens), які посвідчують право на певні речі або майнові права. Традиційні криптовалюти (Bitcoin, Ethereum та інші) в цьому контексті законодавець імовірно прагнув віднести до незабезпечених віртуальних активів. Однак це лише припущення, оскільки будь-які види віртуальних активів так чи інакше посвідчують право на певні об'єкти – або на речі, або на інвестиційні активи, або (опосередковано) на грошові кошти після здійснення їх обміну.

По-друге, вказаний підхід до класифікації віртуальних активів фактично нівелює їх вартість і самостійну цінність. Так, забезпечені віртуальні активи визначені таким чином, що розпорядження ними означає розпорядження тим об'єктом, який вони посвідчують. З огляду на це не зрозуміло, чи є такі віртуальні активи самостійним об'єктом цивільних прав взагалі. Крім того, не зрозуміло, як визначається вартість таких об'єктів. Що ж стосується незабезпечених віртуальних активів, які не посвідчують жодних майнових прав, то такі активи фактично не мають економічної вартості. Втім, такий підхід нівелює саму сутність криптовалют і токенів, які *a priori* мають певну економічну цінність і часто – дуже високу.

Таким чином, проект Закону України "Про віртуальні активи" має бути суттєво доопрацьований із залученням активних учасників криптовалютного ринку, фахівців у галузі блокчейн технологій, представників вітчизняних та європейських інституціональних фінансових установ та провідних учених-цивілістів. Убачається, що цей законопроект повинен втілювати наступні підходи до регулювання правовідносин, пов'язаних з обігом криптовалют:

По-перше, слід установити чітку класифікацію існуючих наразі токенів (віртуальних активів) за їх економічними функціями та цільовим призначенням, відмовившись від їх поділу на забезпечені та незабезпечені (як це наразі пропонується у законопроекті). Зокрема, слід на законодавчому рівні закріпити класифікацію токенів, подібну тій, що була запропонована

Швейцарським Органом нагляду за фінансовими ринками (FINMA), згідно з якою токени поділяються на платіжні токени, токени службових програм та токени активів. Поділ токенів за економічними функціями відбиває природу їх виникнення та призначення, а також є більш доцільним для практичного застосування та для подальшого регулювання правовідносин пов'язаних з обігом кожного виду токenu окремо. Крім цього, доцільно також виокремити категорію так званих "стейблкоїнів", тобто, віртуальних активів (токенів), які мають прив'язку до фіатних валют або до об'єктів матеріального світу, як це зроблено у Проекті Регламенту ЄС щодо ринків криптовалют.

По-друге, слід уточнити дефініцію понять "віртуальний актив", "ключ віртуального активу", "система обігу віртуальних активів", зробивши акцент на конкретизації їх визначень та відображення їх технічних нюансів. Слід також розширити понятійний апарат зазначеного законопроекту, додавши до нього визначення деяких базових технічних понять таких, як "блокчейн", "криптовалютна біржа" та визначити нові види підприємницької діяльності, пов'язані із забезпеченням функціонування системи блокчейн, а саме майнінг та стейкінг. Окремо необхідно надати визначення поняттю "криптовалюта", як різновиду віртуальних активів та передбачити особливості її обігу, враховуючи її фінансові функції. На базі зарубіжного досвіду регулювання відносин щодо обігу криптовалют, можна запропонувати таке визначення цього поняття: криптовалюта – це електронний цифровий актив, виражений у формі програмного коду, який має певну загальновизнану економічну цінність, інформація про який знаходиться в розподільній інформаційній системі, що використовує криптографічні методи захисту інформації. Криптовалюта може не мати єдиного емітента, а її випуск і добування може здійснюватися будь-якою фізичною та/або юридичною особою.

По-третє, слід критично переосмислити проприетарну модель прав на віртуальні активи, покладену в основу проекту Закону України "Про віртуальні активи". В цьому контексті слід ураховувати, що віртуальні активи (в тому числі, криптовалюта), мають складну правову природу, відмінну від традиційних об'єктів права власності. При цьому правова природа одних видів віртуальних активів відрізняється від правової природи інших видів. Так, криптовалюти мають певну схожість з грошима – їх можна обміняти на фіатні гроші і вони завжди знаходяться у

безпосередньому доступі їх власника, тобто, не потребують вчинення певних дій третьою особою (наприклад, банком, у відносинах щодо розпорядження грошима на банківському рахунку). Натомість інвестиційні токени та токени активів нагадують цінні папери, адже вони посвідчують права на певні речі або майнові права. З огляду на це автоматичне розповсюдження правової моделі власності на всі види віртуальних активів є по меншій мірі передчасним кроком.

По-четверте, варто більш помірковано звязати всі "за" і "проти" визнання криптовалюти засобом платежу на території України. Варто враховувати, що наразі у світі простежується зростаюча тенденція щодо використання криптовалют в якості засобу розрахунку не тільки у мережі Інтернет, а й при придбанні найрізноманітніших товарів та послуг у звичайних магазинах. Так, найбільша дебетова електронна платіжна система світу, PayPal нещодавно надала можливість своїм клієнтам використовувати криптовалюту для здійснення платежів (в момент здійснення оплати, криптовалюта яка знаходиться на криптогаманці, буде конвертуватися у фіатні гроші за поточним курсом, та використовуватися для придбання товарів чи послуг). "Це перший випадок, коли ви можете безперешкодно використовувати криптовалюту як кредитну або дебетову карту в своєму гаманці PayPal" – сказав президент компанії Ден Шульман [44]. Крім цього, дедалі більшого розповсюдження сьогодні набувають договори, за умовами яких певні товари (роботи, послуги тощо) надаються сторонами в обмін саме на криптовалюту. При цьому невизнання криптовалюти засобом платежу ставить під сумнів можливість примусового виконання таких договорів у разі неперерахування стороною відповідної криптовалюти в якості еквіваленту за отриманий товар (роботу, послугу тощо). Усе це, в купі з високою ліквідністю, свідчить про зростаючу роль криптовалюти

в якості платіжного інструменту. До того ж збільшення толерантності до криптовалюти з боку інституційних фінансових установ сприятиме зменшенню волатильності ринку, що сприятиме збільшенню використання криптовалюти в якості засобу платежу.

Висновки

1. Наразі у світі по-різному ставляться до криптовалют: у деяких країнах їх обіг та розповсюдження намагаються прямо забороняти та блокувати на загальнодержавному рівні, в інших, навпаки, створюють особливо сприятливі умови для розвитку та просування криптовалют та інших технологій на базі блокчейн. Тому різне ставлення країн до криптовалют зумовлює його різне нормативно-правове регулювання, яке, однак, наразі до кінця не розроблене поки що в жодній країні світу.

2. Попри вказану неоднозначність, в Україні однозначно взято за основу європейський підхід до регулювання відносин у сфері обігу криптовалют та інших токенів. У цьому контексті пропонується надавати визначення не криптовалютам як таким, а віртуальним активам як родовому поняттю, яке об'єднує як власне криптовалюти, так і інші різновиди токенів. Водночас робляться спроби надати різне правове регулювання різним видам віртуальних активів, залежно від особливостей їх правової природи. Проте, наразі ці спроби не можна вважати успішними: регулювання, запропоноване у проекті Закону України "Про віртуальні активи", потребує ретельного перегляду та переосмислення.

Конфлікт інтересів

На думку авторів, конфлікт інтересів відсутній

Вираз вдячності

Дослідження проведено за ініціативою авторів і не отримало будь-якого фінансування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Chohan, Usman W., Assessing the Differences in Bitcoin & Other Cryptocurrency Legality Across National Jurisdictions (September 20, 2017). <https://ssrn.com/abstract=3042248> (дата звернення: 21.05.2021).
2. Jackson, O. (2018). US or Swiss approach for EU crypto regulation? *International Financial Law Review*. 22.02.2018. <https://www.iflr.com/article/b11p1ts0f02rqb/eu-can-look-to-us-swiss-approaches-for-crypto-regulation> (дата звернення: 21.05.2021).
3. Abramowicz, Michael B. Cryptocurrency-Based Law (August 28, 2015). GWU Law School Public Law Research Paper 2015-9, GWU Legal Studies Research Paper No. 2015-9. <https://ssrn.com/abstract=2573788> (дата звернення: 21.05.2021).
4. Майданик Р. А. Криптовалюта: проблеми правового регулювання. *Актуальні проблеми приватного права: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 96-й річниці з дня народж. В. П. Маслова* (м. Харків, 14 лют. 2018 р.). Харків: Право, 2018. С. 11–15.
5. Зінченко О. В. Щодо законодавчого врегулювання відносин у сфері обігу криптовалют. *Часопис*

- Київського університету права*. 2017. № 4. С. 145–147.
6. Янковский Р. М. Криптовалюты в российском праве: суррогаты, "иное имущество" и цифровые деньги. *Право. Журнал Высшей школы экономики*. 2020. № 4. С. 43–77.
 7. Хидзев А. Т. Криптовалюта: правовые подходы к формированию понятия. *Право и современные государства*. 2014. № 4. С. 10–15.
 8. On the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU: Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 OJ L 156/43.
 9. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361–ІХ. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 21.05.2021).
 10. Satoshi Nakamoto. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> (дата звернення: 21.05.2021).
 11. Топ-100 Криптовалюты по рыночной капитализации (CoinMarketCap, 2021). <https://coinmarketcap.com/ru> (дата звернення: 24.05.2021).
 12. Jean Bacon, Johan David Michels, Christopher Millard & Jatinder Singh, Blockchain Demystified: A Technical and Legal Introduction to Distributed and Centralised Ledgers, 25 RICH. J.L. & TECH., no. 1, 2018.
 13. Nataliia Filatova, Smart contracts from the contract law perspective: outlining new regulative strategies. *International Journal of Law and Information Technology*. Volume 28. Issue 3. 2020. 217–242.
 14. Shaanan Cohneney, David Hoffman, Jeremy Sklaroff & David Wishnick. Coin-Operated Capitalism. *Columbia Law Review*. 2019. 119. 591–676.
 15. Ante, Lennart. The non-fungible token (NFT) market and its relationship with Bitcoin and Ethereum (SSRN, 2021). <https://ssrn.com/abstract=3861106> (дата звернення: 21.05.2021).
 16. Chohan, Usman W., Initial Coin Offerings (ICOs): Risks, Regulation, and Accountability (November 30, 2017). *Discussion Paper Series: Notes on the 21st Century*. <https://ssrn.com/abstract=3080098> (дата звернення: 21.05.2021).
 17. CASE NO. 4:13-CV-416 (E.D. Tex. Aug. 6, 2013).
 18. 264 So. 3d 1055 (Fla. Dist. Ct. App. 2019).
 19. *Securities and Exchange Commission v. W. J. Howey Co.*, 60 F. Supp. 440 (S.D. Fla. 1945).
 20. AB-129 Lawful money, 2014. https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=201320140AB129 (дата звернення: 21.05.2021).
 21. Werbach, Kevin (2018). Trust, But Verify: Why the Blockchain Needs the Law. *Berkeley Tech. L.J.* Vol. 33. 489–552. <https://doi.org/10.15779/Z38H41JM9N> (дата звернення: 21.05.2021).
 22. SB 5031 - 2017-18, 65th Legislature 2017 Regular Session.
 23. Sayuri Umeda. Regulation of Cryptocurrency: Japan Prepared (Library of Congress, 2018). https://www.loc.gov/law/help/cryptocurrency/japan.php#_ftnref8 (дата звернення: 21.05.2021).
 24. Custers, Bart and Overwater, Lara (2019). Regulating Initial Coin Offerings and Cryptocurrencies: A Comparison of Different Approaches in Nine Jurisdictions Worldwide. *European Journal of Law and Technology*. Vol. 10. Issue 3. 1–29. <https://ssrn.com/abstract=3527469> (дата звернення: 21.05.2021).
 25. Ponsford, Matthew. A Comparative Analysis of Bitcoin and Other Decentralised Virtual Currencies: Legal Regulation in the People's Republic of China, Canada, and the United States. *Hong Kong Journal of Legal Studies*. 2015. Vol. 9. 29–51.
 26. Public Notice of the PBC, CAC, MIIT, SAIC, CBRC, CSRC and CIRC on Preventing Risks of Fundraising through Coin Offering (PBC, 2017). <http://www.pbc.gov.cn/en/3688110/3688181/3712144/index.html> (дата звернення: 21.05.2021).
 27. Virtual Currency Schemes (ECB, 2012). <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> (дата звернення: 21.05.2021).
 28. Designing a Regulatory and Supervisory Roadmap for FinTech (EBA, 2018). <http://www.eba.europa.eu/documents/10180/2151635/Andrea+Enria%27s+speech+on+FinTech+at+Copenhagen+Business+School+090318.pdf> (дата звернення: 21.05.2021).
 29. ESMA, EBA and EIOPA Warning on the risks of Virtual Currencies (EBA). <https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/2139750/313b7318-2fec-4d5e-9628-3fb007fe8a2a/Joint%20ESAs%20Warning%20on%20Virtual%20Currencies.pdf?retry=1> (дата звернення: 21.05.2021).

30. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937 COM/2020/593 final.
31. Регулирование криптовалют исследование опыта разных стран (Евразийская Экономическая Комиссия, 2017). 32 с.
<http://www.eurasiancommission.org/ru/ru/act/dmi/workgroup/Documents/digest/Регулирование%20криптовалют%20в%20странах%20мира.pdf> (дата звернення: 21.05.2021).
32. Federal Council report on virtual currencies in response to the Schwaab (13.3687) and Weibel (13.4070) postulates of June 25, 2014. <https://perma.cc/7VAB-FNBJ> (дата звернення: 21.05.2021).
33. Лифшиц И. М., Лосева А. В. Правовое регулирование криптоактивов в Швейцарии. *Международное право*. 2020. № 4. С. 1–10.
34. Crypto Valley Association (Cryptovalley, 2021). <https://cryptovalley.swiss/about-the-association> (дата звернення: 21.05.2021).
35. Guidelines for enquiries regarding the regulatory framework for initial coin offerings (ICOs) published 16 February 2018 (FINMA, 2018). <https://www.finma.ch/en/news/2018/02/20180216-mm-ico-wegleitung> (дата звернення: 21.05.2021).
36. О развитии цифровой экономики: Декрет Президента Республики Беларусь от 21.12.2017 № 8. http://president.gov.by/ru/official_documents_ru/view/dekret-8-ot-21-dekabrya-2017-g-17716 (дата звернення: 21.05.2021).
37. Савельев А. Комментарий на положения о регулировании операций с криптовалютами и иных отношений, основанных на технологии "Блокчейн" Декрета Президента Республики Беларусь "О Развитии Цифровой Экономики" от 21.12.2017 № 8. <https://ssrn.com/abstract=3102872> (дата звернення: 21.05.2021).
38. Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні "віртуальної валюти/криптовалюти" Bitcoin: Роз'яснення Національного Банку України від 10.11.2014. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0435500-14#Text> (дата звернення: 21.05.2021).
39. Рішення Дарницького районного суду м. Києва від 24.03.2016 у справі № 753/599/16-ц. / Єдиний державний реєстр судових рішень. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/56686444> (дата звернення: 21.05.2021).
40. Ухвала Апеляційного суду м. Києва від 12.10.2016 у справі № 753/599/16-ц. / Єдиний державний реєстр судових рішень. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/62052778> (дата звернення: 21.05.2021).
41. Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні: Проект Закону України від 10.10.2017 р., реєстр. № 7183-1. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710 (дата звернення: 21.05.2021).
42. Про обіг криптовалюти в Україні: Проект Закону України від 06.10.2017 р., реєстр. № 7183. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684 (дата звернення: 21.05.2021).
43. Про віртуальні активи: Проект Закону України від 11.06.2020 р., реєстр. № 3637. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69110 (дата звернення: 21.05.2021).
44. Irrera Anna. Exclusive: PayPal launches crypto checkout service (Reuters, 30.03.2021). <https://www.reuters.com/article/us-crypto-currency-paypal-exclusive-idUSKBN2BM10N> (дата звернення: 21.05.2021).

REFERENCES

1. Chohan, Usman W., Assessing the Differences in Bitcoin & Other Cryptocurrency Legality Across National Jurisdictions (September 20, 2017). <https://ssrn.com/abstract=3042248>
2. Jackson, O. (2018). US or Swiss approach for EU crypto regulation? *International Financial Law Review*. 22.02.2018. <https://www.iflr.com/article/b1lp1ts0f02rqb/eu-can-look-to-us-swiss-approaches-for-crypto-regulation>
3. Abramowicz, Michael B. Cryptocurrency-Based Law (August 28, 2015). GWU Law School Public Law Research Paper 2015-9, GWU Legal Studies Research Paper No. 2015-9. <https://ssrn.com/abstract=2573788>
4. Maydanyk. R. A. (2018). Kryptovalyuta: problemy pravovoho rehulyuvannya [Cryptocurrency: problems of legal regulation]. *Aktualni problemy pryvatnoho prava: materialy nauk.-prakt. konf., prysvyach. 96-y richnytsi z dnya narodzh. V. P. Maslova* (m. Kharkiv, 14 lyut. 2018 r.). Kharkiv: Pravo (s. 11–15) (in Ukr.).
5. Zinchenko, O. V. (2017). Shchodo zakonodavchoho vrehulyuvannya vidnosyn u sferi obihu kryptovalyut [Regarding the legislative regulation of relations in the field of cryptocurrency circulation]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, (4), 145–147 (in Ukr.).

6. Yankovskiy, R. M. (2020). Kriptovalyuty v rossiyskom prave: surrogaty, "inoye imushchestvo" i tsifrovyye dengi [Cryptocurrencies in Russian law: surrogates, "other property" and digital money]. *Pravo. Zhurnal Vysshey shkoly ekonomiki*, (4), 43–77 (in Russ.).
7. Khidzev, A. T. (2014). Kriptovalyuta: pravovyie podkhody k formirovaniyu ponyatiya [Cryptocurrency: legal approaches to the formation of the concept]. *Pravo i sovremennyye gosudarstva*, (4), 10–15 (in Russ.).
8. On the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU: Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 OJ L 156/43.
9. *Pro zapobihannya ta protydyiu lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shlyakhom, finansuvannyu teroryzmu ta finansuvannyu rozpovsyudzhennya zbroyi masovoho znyschennya* [On prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime, financing of terrorism and financing of proliferation of weapons of mass destruction]. *Zakon Ukrayiny* (06.12.2019 No. 361–9). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (in Ukr.).
10. Satoshi Nakamoto. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>
11. Top-100 Kriptovalyuty po rynochnoy kapitalizatsii (CoinMarketCap, 2021) [Top 100 Cryptocurrencies by Market Cap (CoinMarketCap, 2021)]. <https://coinmarketcap.com/ru> (in Russ.).
12. Jean Bacon, Johan David Michels, Christopher Millard & Jatinder Singh (2018). Blockchain Demystified: A Technical and Legal Introduction to Distributed and Centralised Ledgers, 25 RICH. J.L. & TECH., no. 1.
13. Filatova, Nataliia (2020). Smart contracts from the contract law perspective: outlining new regulative strategies. *International Journal of Law and Information Technology*, 28(3), 217–242.
14. Shaanan Cohny, David Hoffman, Jeremy Sklaroff & David Wishnick (2019). Coin-Operated Capitalism. *Columbia Law Review*, (119), 591–676.
15. Ante, Lennart. (2021). The non-fungible token (NFT) market and its relationship with Bitcoin and Ethereum. <https://ssrn.com/abstract=3861106>
16. Chohan, Usman W. (2017). Initial Coin Offerings (ICOs): Risks, Regulation, and Accountability. *Discussion Paper Series: Notes on the 21st Century*. <https://ssrn.com/abstract=3080098>
17. CASE NO. 4:13-CV-416 (E.D. Tex. Aug. 6, 2013).
18. 264 So. 3d 1055 (Fla. Dist. Ct. App. 2019).
19. *Securities and Exchange Commission v. W. J. Howey Co.*, 60 F. Supp. 440 (S.D. Fla. 1945).
20. AB-129 Lawful money, 2014. https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=201320140AB129
21. Werbach, Kevin (2018). Trust, But Verify: Why the Blockchain Needs the Law. *Berkeley Tech. L.J.*, (33), 489–552. <https://doi.org/10.15779/Z38H41JM9N>
22. SB 5031 - 2017-18, 65th Legislature 2017 Regular Session.
23. Sayuri Umeda. Regulation of Cryptocurrency: Japan Prepared (Library of Congress, 2018). https://www.loc.gov/law/help/cryptocurrency/japan.php#_ftnref8
24. Custers, Bart and Overwater, Lara (2019). Regulating Initial Coin Offerings and Cryptocurrencies: A Comparison of Different Approaches in Nine Jurisdictions Worldwide. *European Journal of Law and Technology*, 10(3), 1–29. <https://ssrn.com/abstract=3527469>
25. Ponsford, Matthew. (2015). A Comparative Analysis of Bitcoin and Other Decentralised Virtual Currencies: Legal Regulation in the People's Republic of China, Canada, and the United States. *Hong Kong Journal of Legal Studies*, (9), 29–51.
26. Public Notice of the PBC, CAC, MIIT, SAIC, CBRC, CSRC and CIRC on Preventing Risks of Fundraising through Coin Offering (PBC, 2017). <http://www.pbc.gov.cn/en/3688110/3688181/3712144/index.html>
27. Virtual Currency Schemes (ECB, 2012). <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf>
28. Designing a Regulatory and Supervisory Roadmap for FinTech (EBA, 2018). <http://www.eba.europa.eu/documents/10180/2151635/Andrea+Enria%27s+speech+on+FinTech+at+Copenhagen+Business+School+090318.pdf>
29. ESMA, EBA and EIOPA Warning on the risks of Virtual Currencies (EBA). <https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/2139750/313b7318-2fec-4d5e-9628-3fb007fe8a2a/Joint%20ESAs%20Warning%20on%20Virtual%20Currencies.pdf?retry=1>
30. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937 COM/2020/593 final.
31. *Regulirovaniye kriptovalyut issledovaniye opyta raznykh stran* (Yevraziyskaya Ekonomicheskaya Komissiya, 2017) [Regulation of cryptocurrencies study of the experience of different countries (Eurasian Economic Commission, 2017)].

- <http://www.eurasiancommission.org/ru/ru/act/dmi/workgroup/Documents/digest/Регулирование%20криптовалют%20в%20странах%20мира.pdf> (in Russ.).
32. Federal Council report on virtual currencies in response to the Schwaab (13.3687) and Weibel (13.4070) postulates of June 25, 2014. <https://perma.cc/7VAB-FNBJ>.
 33. Lifshits, I. M., & Loseva, A. V. (2020). Pravovoye regulirovaniye kriptofaktivov v Shveysarii [Legal regulation of cryptoassets in Switzerland]. *Mezhdunarodnoye pravo*, (4), 1–10 (in Russ.).
 34. Crypto Valley Association (Cryptovalley, 2021). <https://cryptovalley.swiss/about-the-association>
 35. Guidelines for enquiries regarding the regulatory framework for initial coin offerings (ICOs) published 16 February 2018 (FINMA, 2018). <https://www.finma.ch/en/news/2018/02/20180216-mm-ico-wegleitung>
 36. *O razvitii tsifrovoy ekonomiki* [On the development of the digital economy]. Dekret Prezidenta Respubliki Belarus (21.12.2017 No. 8). http://president.gov.by/ru/official_documents_ru/view/dekret-8-ot-21-dekabrja-2017-g-17716
 37. Savelyev, A. (2017). *Kommentariy na polozheniya o regulirovanii operatsiy s kriptovalyutami i inykh otnosheniy, osnovannykh na tekhnologii "Blokcheyn" Dekreta Prezidenta Respubliki Belarus "O Razvitii Tsifrovoy Ekonomiki"* [Commentary on the provisions on the regulation of operations with cryptocurrencies and other relations based on the "Blockchain" technology of the Decree of the President of the Republic of Belarus "On the Development of the Digital Economy"]. (21.12.2017 No. 8). <https://ssrn.com/abstract=3102872> (in Russ.).
 38. *Rozyasnennya shchodo pravomirnosti vykorystannya v Ukrayini "virtualnoyi valyuty/kriptovalyuty" Bitcoin* [Clarification on the legality of the use of "virtual currency/cryptocurrency" Bitcoin in Ukraine]. Rozyasnennya Natsionalnoho Banku Ukrayiny (10.11.2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0435500-14#Text> (in Ukr.).
 39. *Rishennya Darnytskoho rayonnoho sudu m. Kyiv vid 24.03.2016 u spravi No. 753/599/16-ts* [Decision of the Darnytskyi District Court of Kyiv of March 24, 2016 in the case No. 753/599/16-ts]. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/56686444> (in Ukr.).
 40. *Ukhvala Apelyatsynoho sudu m. Kyyeva vid 12.10.2016 u spravi No. 753/599/16-ts* [Decision of the Court of Appeal of Kyiv of 12.10.2016 in the case No. 753/599/16-ts]. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/62052778> (in Ukr.).
 41. *Pro stymulyuvannya rynku kriptovalyut ta yikh pokhidnykh v Ukrayini* [On stimulating the cryptocurrency market and their derivatives in Ukraine]. Proekt Zakonu Ukrayiny (10.10.2017, reestr. No. 7183-1). http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62710 (in Ukr.).
 42. *Pro obih kriptovalyuty v Ukrayini* [On the circulation of cryptocurrency in Ukraine]. Proekt Zakonu Ukrayiny (06.10.2017, reestr. No. 7183). http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684 (in Ukr.).
 43. *Pro virtualni aktyvy* [About virtual assets]. Proekt Zakonu Ukrayiny (11.06.2020, reestr. No. 3637). http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69110 (in Ukr.).
 44. Irrera Anna. Exclusive: PayPal launches crypto checkout service (Reuters, 30.03.2021). <https://www.reuters.com/article/us-crypto-currency-paypal-exclusive-idUSKBN2BM10N>

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАТТЮ (ARTICLE INFO)

Published in:
 Форум права: 67 pp. 62–77 (2).

Related identifiers:

10.5281/zenodo.4650279

http://forumprava.pp.ua/files/062-077-2021-2-FP-Patachyts,Filatova-Bilous_9.pdf

http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2021_2_9pdf

License (for files):

[Creative Commons Attribution 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Received: 03.05.2021
Accepted: 21.05.2021
Published: 25.05.2021

Cite as:

Патачиц, Н. О., Філатова-Білоус, Н. Ю. (2021). Перспективи визначення правового режиму криптовалюти у вітчизняному цивільному законодавстві з урахуванням досвіду зарубіжних країн. *Форум Права*, 67(2), 62–77. <http://doi.org/10.5281/zenodo.4650279>

Patachyts, N. O., & Filatova-Bilous, N. Yu. (2021). Perspektivy vyznachennya pravovoho rezhymu kriptovalyuty u vitchyznyanomu tsyvilnomu zakonodavstvi z urakhuvanniam dosvidu zarubizhnykh krayin [Perspectives to Determine the Legal Regime of Crypto Currency in Ukrainian Civil Legislation Considering Foreign Experience]. *Forum Prava*, 67(2), 62–77. <http://doi.org/10.5281/zenodo.4650279>